

اقتصاد دولت و دولت اقتصادی

جستارهایی در

اقتصاد بخش عمومی، مالیه عمومی، حقوق مالیه عمومی و

دوره و برنامه‌ریزی

تألیف:

علی بشارت

عضو هیأت علمی دانشگاه

دکتر سید علی پایتختی اسکویی

عضو هیأت علمی دانشگاه

سرشناسه	: بشارت، علی، ۱۳۵۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: اقتصاد دولت و دولت اقتصادی: جستارهایی در اقتصاد بخش عمومی، مالیه عمومی ... / تالیف علی بشارت و سیدعلی پایتختی اسکویی.
مشخصات نشر	: تبریز: اختر، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۴۸۲-۶
وضعیت فهرست نویسی: فیبا	
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۱۶۹ - ۱۷۰.
عنوان دیگر	: جستارهایی در اقتصاد بخش عمومی، مالیه عمومی ...
موضوع	: مالیه عمومی - ایران
موضوع	: سیاست مالی - ایران
موضوع	: ایران - سیاست اقتصادی
شناسه افزوده	: پایتختی اسکویی، سیدعلی، ۱۳۵۰ -
رده بندی کنگره	: ۳۲ / ۵۰۰۰۰ : ف ۵۵ / ۱۳۱۸ HJ
رده بندی دیویی	: ۳۲ / ۵۰۰۰۰
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۳

نشر اختر

اقتصاد دولت و دولت اقتصادی

مؤلفین: علی بشارت، دکتر سیدعلی پایتختی اسکویی

ناشر: اختر ● چاپ پرنیان ● صحافی امین

چاپ اول ۱۳۹۲ ● ۱۸۴ صفحه ● قطع وزیری ● شمارگان: ۱۰۰۰

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۱۷-۴۸۲-۶

مرکز فروش: تبریز- اول خیابان طالقانی، جنب داروخانه رازی، نشر لآختر

تلفن: ۰۴۱۱-۵۵۵۳۹۳

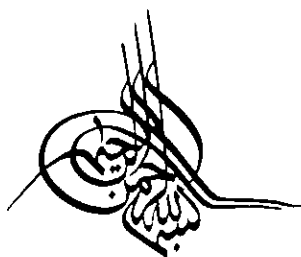
* کلیه حقوق چاپ و نشر برای مؤلفین محفوظ است *

قیمت: ۹۵۰۰ تومان

تقدیم به

دوستانی که وقتی فرصتی به دست می‌آورند، فداکارانه آن را صرف اصلاح سیستم‌های مدیریت خود نموده و با تمام قدرت سعی می‌کنند با مراعات اصول عام در گذر از این دوران، اصلاح ساختارهای تشکیل دهنده سیستم، نقش فعالی در ایجاد سیستم‌های عالی‌تر و به ترقی و جامعه‌ای ایده‌آل داشته باشند.

خانواده‌های فداکاران که در دوره‌های گذشته، تهیه این اثر فرصت‌های بی‌شماری از حق خود را به ما ارزانی داشته‌اند، خواهش می‌کنیم پشتیبان و راهنمایمان بوده‌اند.

فهرست مطالب

۶	پیشگفتار
۹	فصل اول: آشنایی با اقتصاد و نظام اقتصادی
۲۵	فصل دوم: آشنایی با بخش عمومی و بخش خصوصی عمومی
۵۷	فصل سوم: هزینه‌های بخش عمومی و منابع تامین مال آنها
۷۳	فصل چهارم: اصول و آثار اقتصادی مالیات‌ها
۸۹	فصل پنجم: دولت و مساوات
۱۲۱	فصل ششم: بودجه و برنامه‌دولت
۱۶۱	پیوسته‌ها
۱۶۱	نمونه سوالات امتحانی
۱۷۵	جداول آماری و نمودارها
۱۸۳	منابع و مآخذ

پیشگفتار

رنگی در عصر پرطمطراق مدرنیته و مشاهده‌ی آسایش شکننده و غیرقابل اتکای هزاره‌ی سیم و عدم موفقیت افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها و جوامع در قیاس با تواناییها و داشته‌ها فراوان، انسان را به تفکر وامی‌دارد که چگونه است که این همه تلاش و به کار بستن آن همه امکانات نتیجه‌ی مطلوب نمی‌دهد و چه اسراری در لابلاهای چرخ‌های سیستم‌های پیچیده اقتصادی و اجتماعی نهفته است که فقط گروهی اندک از افراد، سازمانها و جوامع توانسته‌اند آن راز را کشف و به کار بسته و خوشبخت شوند و شاهد سعادت جمعی را در آغوش کنند. تنکرات قرون و اعصار گذشته مکانیزم بازار یا مکانیزم دولت را برای حل معضلات و پی‌بردن به ترقی چاره‌ساز می‌دانستند. اما در عصر حاضر حل مشکلات اقتصادی و استفاده بهینه از منابع کمیاب، توسط مکانیزم بازار و یا توسط مکانیزم‌های دولتی به تنهایی غیرممکن تلقی می‌شود. زیرا که تجربه‌ی جوامع مختلف نشان می‌دهد، هر کدام از مکانیزم‌های فوق (قیمت و دولت) به تنهایی ماز کارآمدی لازم برخوردار نیست. بر اساس تجربیات قبلی و تئوری‌های جدید، تخصیص بهینه منابع و حل مسایل اقتصادی ایجاب می‌کند که دو مکانیزم «قیمت» و «دولت» کنار هم مورد استفاده قرار گیرند تا هر یک ضمن انجام وظیفه خود، ضعف‌ها و نتوانایی‌های دیگری را پوشش دهند و بتوانند هدف حداکثر کارایی و عدالت (برابری) را به طور متوازن محقق بخشند.

دانش مالیه عمومی به بررسی چگونگی کنترل، هدایت و تکمیل مکانیزم طبیعی قیمت و بازار به سمت حل بهینه مسایل اقتصادی جامعه، با اعمال سیاستها و برنامه‌های دولتی مختلف می‌پردازد. این شاخه از علم اقتصاد، به بررسی نحوه عمل دولت در اداره امور جامعه و تداوم حاکمیت و نیز ایجاد ثبات اقتصادی و کمک به تخصیص بهینه منابع و متعادل تر کردن توزیع درآمد و ثروت و حل سایر مسایل جامعه می‌پردازد.

محدودیت منابع و نامحدود بودن نیازها، همراه با مشکلاتی از قبیل تورم، بیکاری و

عدالت اجتماعی، موجب گشته است که جوامع مختلف در حل این مشکلات علاوه بر ساز و کار قدیمی قیمت و بازار، به استفاده از مکانیزم دولت و بخش عمومی نیز روی آورند. در این راستا تلاش علمی برای تحلیل و تبیین مسایل مربوطه ادامه دارد و مابه نوبه خود در جهت انجام وظیفه اقدام به انتشار کتاب **اقتصاد دولت و دولت اقتصادی** نمودیم.

نگارندگان را اعتقاد بر آن است که اگر چه وجود منابع طبیعی، منابع انسانی، منابع مصنوعی (سرمایه‌ی فیزیکی)، منابع و سرمایه‌های مالی می‌تواند موجبات رشد اقتصادی و توسعه‌ی جوامع را فراهم آورد، اما نقش این منابع و امکانات در قیاس با نقش بنیادینی که سرمایه‌ی انسانی سرمایه‌ی اجتماعی در رشد و توسعه جوامع مختلف داشته است، نقش عوامل سنتی را کم می‌کند. سرمایه و زمین در رشد و توسعه بسیار ناچیز بوده است. شاهد این مدعا مطالعات جدیدی در حیطه‌ی رشد و توسعه از قبیل مطالعات رومر^۱ و برخی از مقالات نگارندگان است.

همچنین در پی اثبات این ادعا هستیم که اگر در جامعه شرایط رقابتی در امر تولید و مصرف کالاها و منابع فراهم نشود پیام‌های خارجی در حد بسیار ناچیز بوده و همه‌ی کالاها دارای خصوصیات کالاهای عمومی باشد، در این صورت مکانیزم بازار (قیمت) می‌تواند موجبات تحقق حداکثر کارایی و اثر بخشی حداکثر رفاه و حداکثر ثبات را فراهم آورد.

تحقق شرایط فوق‌الذکر و نیز گسترش تعلیم تربیت و شکوفایی امور پژوهشی به منظور توسعه‌ی سرمایه‌ی انسانی (دانش و فن و مهارت تجاری شده) سرمایه‌ی اجتماعی، بدون دخالت هوشمندانه و حساب شده‌ی دولت به گونه‌ای که بیشتر حضور در عرصه‌های مختلف و کمترین دخالت ممکن را داشته باشد، امکان‌پذیر خواهد بود.

برای آماده‌سازی بستر حضور هوشمندانه و دخالت حداقل دولت، مطالعات و تلاشها و جهاد علمی عظیمی لازم است. در این کتاب الفبای اقتصادبخش عمومی، مالیه عمومی و بودجه و برنامه‌ریزی را مورد مذاقه قرار داده و تشریح کرده‌ایم. کتاب از هفت فصل و دو پیوست تشکیل یافته است. **فصل اول**، به آشنایی با اقتصاد و نظام اقتصادی

^۱ Rommer

اختصاص یافته است. ابتدا مفاهیم مختلف اقتصاد مورد بررسی قرار گرفته و آنچه به نظام اقتصادی معروف است معرفی شده است؛ در فصل دوم خواننده با بخش عمومی و اقتصاد بخش عمومی آشنا می‌شود؛ در فصل سوم به بررسی هزینه‌های عمومی و منابع تأمین مالی آنها پرداخته‌ایم. بررسی مالیات و آثار آن را در فصل چهارم آورده‌ایم؛ فصل پنجم به بررسی موضوع دولت و مساوات اختصاص یافته است؛ و در فصل آخر در مورد بودجه و برنامه‌ریزی بحث شده است. در انتهای کتاب نمونه‌هایی از سوالات امتحانی و نیز فهرست منابع و مآخذ به صورت پیوست آمده است.

در تهیه و تدوین این کتاب از منابع مختلفی استفاده شده است که فهرست آنها در پایان کتاب آمده است. این کتاب از زحمات نویسندگان و تهیه‌کنندگان این کتب، مقالات و گزارش‌ها تقدیر و تشکر نموده و همچنین از مدیریت محترم انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی که در مراحل مختلف تهیه و تدوین این کتاب یاری بی دریغ نموده‌اند، قدردانی می‌نمائیم.

بدیهی است دانشجویان عزیز و همکاران گرانقدر ما در دانشگاهها و موسسات مختلف به جهت لطفی که در حق ما دارند، بخشی از فرصت‌های گرانقدر خود را صرف مطالعه و تشخیص معایب و محاسن این اثر خواهند کرد و با این نیت‌های خود چراغ راهنما خواهند بود.

سعی وافر نموده‌ایم این کتاب را با کیفیت قابل قبول و متناسب غنی تقدیم کنیم. اما وجود خطا امری بدیهی است! و ما مشتاقانه به امید دریافت نظرات سازنده شما چشم به راهیم.

آخرین قدردانی به خانواده‌های فداکارمان مربوط می‌شود که با ایجاد محیطی آرام و سرشار از مهربانی، از بسیاری از حقوق خود چشم پوشیده‌اند تا بتوانیم گامی هر چند کوچک به سمت ترقی جامعه‌ی خود برداریم. ایزد پاداش نیکویشان دهد.

زمستان ۱۳۹۲

علی بشارت - سید علی پایتختی اسکویی